

У недавним предизборним наступима највиших представника власти у РС анализирано је актуелно стање у РС и перспективе будућих токова, при чему је изражен недвосмислен оптимизам. Желећи да тестирамо тако исказани оптимизам, покушаћемо да дамо мали допринос разумијевању ситуације у којој се РС тренутно налази.

Чињенице: Девастирана република

Очигледно је да кључну тему нашег друштва представља катастрофална економска ситуација у коју је доведен „мањи“ и „бољи ентитет“. Чињенице говоре сљедеће:

1. Незапосленост: РС је дио економског простора који има врло високу, и са економског аспекта недопустиву стопу незапослености. Према подацима Дирекције за економско планирање БиХ, број незапослених радно способних становника БиХ у јуну је износио 538 000, са тенденцијом даљег раста, а административна стопа незапослености достигла је вртоглавих 43,7%. У РС, број незапослених евидентираних на Заводу за запошљавање износи 151 596. Према подацима Савеза синдиката РС, само у првих шест мјесеци ове године је 16 000 становника РС остало без посла (при томе треба имати у виду да су ово подаци само за запослене који су чланови синдиката). Недавно су објављени подаци Завода за запошљавање РС према којима се на радно мјесто у просјеку чека 4,4 године, а распон се креће и до десет година, у зависности од профила. Половина младих људи у РС је незапослена и дугорочно зависна од родитеља. Према подацима Омладинског савјета РС, услед такве бесперспективности више од 70% младих људи (незаборавимо: најквалитетније радне снаге) жели да напусти РС.

2. Дефицит: Током првих шест мјесеци 2012.године извоз из БиХ је износио 3,8 милијарди БАМ и у односу на исти период прошле године смањен је за 5,1%. Трговински дефицит БиХ износи 3,4 милијарде и (већи је за 4,7 одсто у односу на прошлу годину). Стање на нивоу РС није боље: Према подацима Завода за статистику РС, у 2011. години РС је остварила укупан обим спољнотрговинске размјене у износу од 5,07 милијарди долара, а покривеност увоза извозом била је 55,9%. Спољнотрговински дефицит износио је 1,43 милијарде долара. На нивоу РС у периоду јануар-јун 2012.год., обим робне размјене са иностранством износио је 3 323 937 000 БАМ, од чега је извоз 1 180 008 000 БАМ, а увоз 2 143 929 000 БАМ. Спољнотрговински дефицит износи дакле готово милијарду марака, а покривеност увоза извозом 55%. Извоз је у односу на исти

период прошле године смањен за 4,1% а увоз повећан за 0,7%.

3. Иако су подаци на тему БДП контроверзни и још недовољно обрађени, извјесно је да је РС у рецесији. БДП Републике Српске је 2011. год. износио 8 670 050 000 БАМ, и планиран је благи раст у 2012. Међутим, ММФ (као најпоузданији критериј) јесте у априлу кориговао прогнозу за БиХ, предвиђајући стагнацију. Према подацима Дирекције за економско планирање БиХ, за првих шест мјесеци ове године обим индустријске производње смањен је за 6,7% у односу на исти период 2011. године. У БиХ је тренутно 50 000 предузећа пред стечајем. У РС је за првих пет мјесеци ове године затворено око 1000 предузећа. Индустријска производња у периоду јануар-јун 2012. год. мања је за 4,2% у односу на исти период прошле године. Само у сектору грађевинарства вриједност извршених радова у периоду јануар-јун 2012.год. мањи је за 15% у односу на исти период прошле године. Према подацима Министарства трговине БиХ, стране инвестиције на нивоу цијеле БиХ смањене су у првој половини ове године за 102 милиона БАМ и износиле су 51,47 милиона БАМ.

Током првих шест мјесеци 2012.године извоз из БиХ је износио 3,8 милијарди БАМ и у односу на исти период прошле године смањен је за 5,1%. Трговински дефицит БиХ износи 3,4 милијарде и (већи је за 4,7 одсто у односу на прошлу годину).

4. У таквим условима, јасно је да задуженост расте експоненцијално: укупан дуг РС на крају прошле године износио је 4,249 милијарди БАМ. Дуг је 49,17% БДП и већ је премашао законски оквир. Закон прописује да сервисирање дуга РС не смије премашити 18% од редовних прихода у претходној фискалној години, а сада већ око 20% иде на отплату годишњих рата. Само најновија, осма по реду аукција емисија трезорских записа, значиће задужење од додатних 17,5 милиона БАМ. Већ сада је јасно да РС више није у стању да подиже развојне кредите, већ само да врши репрограм приспијевајућих обавеза које не може да сервисира.

5. У сектору пољопривреде стање је катастрофално и нарочито под утицајем овогодишње суше поприма алармантне размјере. Само током прошле године количина произведеног млијека, јаја и меда у РС је смањена за око 20%. РС је произвела 25 милиона литара млијека и 64 милиона комада јаја мање него у 2010.години. Према подацима Завода за статистику, у протеклих пет година сточни фонд у РС је смањен за 21%. У том периоду број говеда смањен је за око 12%; свиња за 19%. Године 2006. имали смо око 515 000 говеда и 712 000 свиња, а прошлу годину смо завршили са 455 000 крава и 577 000 свиња. Број кока носилца смањен је за 65 000 а товљених пилића за 2,5

милиона! Подаци који долазе од самих произвођача још су поразнији, и нпр. Удружење узгајивача свиња у РС процјењује да су овогодишњи губици премашили 40%. Према анализи самих сточара кључни проблеми су, поред неповољних климатских утицаја, и лоши/неефикасни подстицаји и коруптивна дјеловања увозних лобија. Примјер: свињско месо из Хрватске се (захваљујући извозним подстицајима хрватске владе) увози по цијени мањој од 3 КМ чему наши произвођачи не могу конкурисати без подршке владе. Међутим, на њихов апел из министарства су поручили да је то ствар слободног тржишта и да Влада није у могућности да интервенише. Ситуација у воћарству једнако је поражавајућа. Поједини произвођачи, попут рецимо Агроимпех из Приједора, упозоравају да очекују смањен урод од 80%. Из бањалучке Витаминке упозоравају да овакву ситуацију покушавају да искористе поједини страни произвођачи, тако што би присилили домаће произвођаче да угасе властити бренд и почну производити стране трговачке марке. Ситуација са брашном нарочито је алармантна јер директно утиче на најугроженије слојеве становништва. Само у августу брашно је поскупело за 0,20 БАМ. Пекари најављују да је поскупљење хљеба неминовно и да се може кретати чак до 1,5-2 БАМ по векни. Премда лоши климатски услови имају значајан удио у овако драматичном паду, катастрофални резултати не могу се редуковати искључиво на сушу. Тако, према анализи Свјетске банке, коју је недавно пренио Ројтерс, ови простори имају велики пољопривредни потенцијал, али је он неискориштен због: лоше инфраструктуре, недостатка стратегије, запуштености и недостатка инвестиција, тј: онога што је у свакој озбиљној држави задатак Владе.

6. Поскупљења: од почетка године основне животне намирнице поскупиле су око 15%. Само је гориво за првих шест мјесеци 2012. поскупило за 12,5%. Укупан индекс потрошачких цијена виши је за 1,6% у односу на прошлу годину (Завод за статистику РС).

7. Све ово неминовно значи снажан пад стандарда становништва. Лоша економска ситуација доводи до тога да грађани све теже подмирују своје редовне потребе и све више се задужују „живећи на кредит“. Из Савеза синдиката РС процјењују да су трошкови живота за око 1000 БАМ већи него просјечна плата тако да грађани морају да се задужују за свакодневне потребе. Подаци то недвосмислено показују: 70% кредита (4,7 од 6,76 милијарди БАМ) грађана на нивоу БиХ су ненамјенски кредити за општу потрошњу. Издавања становника РС за синдикалну потрошачку корпу од 2008. год. до данас повећана су за скоро 200 БАМ, док је у истом периоду просјечна плата порасла за свега 40 БАМ. Према подацима Савеза синдиката РС, за синдикалну потрошачку корпу у јуну 2008. требало је издвојити 1 579 БАМ, а ове године 1 784. Само у прва три мјесеца ове године, само преко кредитних картица и прекорачења на рачунима, грађани РС су се задужили код банака за 174 милиона БАМ. Задуженост по глави становника РС износи 1 681 БАМ. Агенција за банкарство је упозорила да су укупна задужења грађана РС прешла двије милијарде БАМ, што је повећање од 16% у односу на прошлу годину. Према подацима Агенције за банкарство РС сваки десети грађанин у РС који је кредитно

задужен, није у стању да редовно сервисира своје обавезе. Укупни обим тзв. „неквалитетних кредита“ износи 12% или 205 милиона БАМ. У односу на прошлу годину то је раст од 13 милиона БАМ. Укупан износ неквалитетних „Е“ кредита грађана и правних лица у РС са 30.јуном 2012.год. износи 520.1 милион БАМ. У првој половини 2012.год. активирано је 77 хипотека само у сектору становништва. То је повећање у односу на исти период прошле године (када је износ активираних хипотека у сектору становништва износио 3,4 милиона) који још више забрињава ако се има у виду да банке, за разлику од претходних година, у актуелној ситуацији нерадо прибјегавају активирању хипотека због проблема са продајом некретнина. Само у Бањалуци, у пет јавних кухиња, храни се 840 наших суграђана који више нису у стању да обезбједе за себе чак ни храну. Према подацима Центра за социјални рад постоји ургентна потреба за још 100 таквих obroka.

Из бањалучке Витаминке упозоравају да овакву ситуацију покушавају да искористе поједини страни произвођачи, тако што би присилили домаће произвођаче да угасе властити бренд и почну производити стране трговачке марке.

Јасно је да се овакви поражавајући економски параметри рефлектују на све сегменте друштва. Навешћемо само неколико илустративних примјера.

Рецимо, према истраживању Свјетске банке и Института за статистику УНЕСКО-а, БиХ је регионални рекордер по небризи за развој и заузела је застрашујуће 113. мјесто од 114 земаља када је у питању издвајање за истраживање и развој у периоду од 2002. до 2010.год. Једино је Гамбија успјела бити гора од нас. За илустрацију, Албанија је на 92 мјесту. Као илустрација стања на локалном нивоу може послужити податак да су издвајања из буџета Града Бањалука за сектор културе мања од 1% и износе 918 000 БАМ (од укупног буџета који је 139 600 000 БАМ). Чак и та средства највећим дијелом иду на плате запослених у културним институцијама и на одржавање, а на програме тек незнатан дио. Универзитетска библиотека у БЛ је ове године добила невјероватних 5000 БАМ за обнову књижног фонда!

Недавно завршена Олимпијада одличан је показатељ дубине пада нашег друштва: на Олимпијади је наступило 6 спортиста из БиХ (од којих су два из „бољег ентитета“): Неџад Фазлија, Енсар Хајдер, Луција Кимани, Амел Мекић, Кемал Месић, Ивана Нинковић. Ради поређења, једна Црна Гора наступа са 34 такмичара, од којих су у ватерполу и женском рукомету могу да се реално надају и медаљи! Да и не говоримо о Србији са 118, Словенији са 69, Хрватској са 109 такмичара. Исти број такмичара на

Олимпијади као БиХ има Андора, држава са мање од 85 000 становника.

Као и увијек у условима снажне друштвено-економске кризе наглашен је рацјеп елита-грађанство. Недавни случај са избијањем на видјело скандалозних бонуса који су дијељени у Агенцији за банкарство, која је у условима општег економског пада подијелила бонусе у износу од 240 000 БАМ, при чему су за регрес добијали 1500 БАМ, за зимницу исто толико, а за новогодишњи и божићни додатак по 1000, само је један од илустративних случајева губљења компаса и бахатости која влада у државним структурама.

Ситуација је на националном нивоу додатно погоршана усљед различите дистрибуција кризе: између појединих регија и градова РС постоји значајна разлика у цијенама животних намирница. Тако, према недавно објављеним подацима, за килограм свињетине грађани Требиња морају да издвоје 11,36 а Бијељине 9,92 БАМ. Килограм хљеба у БЛ је 2,20 а у Добоју 1,85 БАМ. Различита дистрибуција кризе доводи до битне промјене демографске слике РС и економског егзодуса из источног дијела РС. Подаци који су постали јасни након измјене Изборног закона, (којим се усклађује број одборника са бројем бирача), показују да становништво масовно напушта општине на истоку РС: чак двадесет локалних парламената имаће мање одборника. Између осталих то су Фоча, Братунац, Власеница, Кнежево (шест одборника мање у односу на изборе 2008.год); Требиње, Гацко, Вишеград, Рогатица, Калиновик (четри одборника мање) итд;

Стратегија за изборе

Но још више од самих чињеница забрињава утисак да се владајуће структуре нити не планирају фокусирати на њихово рјешавање. Судећи на основу компаративне анализе конкретних потеза актуелне власти, и нарочито медијских наступа, суочавање са овим изазовима није и неће бити базирано на стварном покушају економског и друштвеног опоравка, већ ће се ограничити искључиво на борбу против политичке опозиције. О томе говори сама чињеница да се потпуно игнорише стварна дијагноза стања и оно и даље наставља да интерпретира у утопистичкој форми „бољег“ ентитета. Очигледно је да се владајућа коалиција предвођенена СНСД-ом нашла у зачараном кругу из кога нема снаге да се извуче. Скандалозна реакција градоначелника Требиња на извиждавање које су недавно доживјели, врло илустративно говори о томе колико су владајуће структуре неспремне да се суоче са реалношћу. Градоначелник је, наиме, оптужио „неодговорне појединце“!! за ексцес, а није му пало на памет да се ради о оних 5000 његових незапослених суграђана. Умјесто да се све активности усмјере на опоравак девастиране економије, владајућа коалиција се ограничава на популистичке методе и

голо одржавање на власти на предстојећим изборима. При томе ће се покушати са раније примјењеном стратегијом концентрисаном у неколико праваца. Овдје ћемо је скраћено разложити у пет теза којим актуелна власт покушава поново добити повјерење грађана:

Теза 1: „ништа се не догађа“. Овдје мислимо на познате и већ опробане формуле према којима је „РС стабилна у економском смислу“, а „влада континуитета“ „наставља са структуралним реформама“. С обзиром да овај модел „вјерујте нама а не својим очима“, у свјетлу биједи у коју су доведени грађани РС-а постаје очигледно неодржива позиција, видимо да се тежиште пребацује на -

Према истраживању Свјетске Банке и Института за статистику УНЕСЦО-а, БиХ је регионални рекордер по небризи за развој и заузела је застрашујуће 113. мјесто од 114 земаља када је у питању издвајање за истраживање и развој у периоду од 2002. до 2010.год.

Теза 2: „биће боље“: Најаве инвестиција и различите „медијске бомбе“. Премијер је, превазилазећи чак и антологијски „Аеродром Требиње“ свог претходника, недавно (Нови Репортер, Екстра магазин, НН) најавио ни мање ни више него 5 милијарди(!) евра страних инвестиција у РС. Тако чујемо да: ће Руси(наравно) да граде гасовод: инвестиција вриједна 162 милиона на основу концесије дате фирми „Теплогассервиспројект оверсиз“. Затим ће се градити аутопут БЛ-Добој (који ће финасирати ЕИБ). Затим ће се градити коридор 5Ц (који ће финансирати ЕБРД). Такође ће се градити хидроелектрана „Дубровник 2“ (вриједност пројекта: 170 милиона €). Затим ће Исланђани, прецизније компанија Маннвит, у наредне три године истраживати термалне воде на подручју БЛ (и „уколико“ се покажу перспективним ...). Са своје стране Кинези ће (приватна компанија ЕФТ) градити ТЕ „Станари“. Успут ће Бањалука, у сарадњи са институтом „Дедиње“ добити клинику за кардиологију.

У споменутим интервјуима, премијер је чак 28 пута употребио потенцијал/кондиционал: „покушавамо да дођемо до заједничког пројекта“; „очекујемо“, „треба да добијемо сагласност“, „готово извјесно“, „доћи ћемо у позицију да у наредне четри године имамо 150км аутопутева“, „када изградимо комплетну дионицу“; „у првом полугодишту план није испуњен, али ће до краја године бити“ итд. Оно што је међутим чињеница, поред свега што смо навели, је да влада није испунила чак ни оно што је сама себи поставила као циљ. Нпр. од 22 предузећа у стечају која је Влада РС купила од 2008. до 2011.год. (потрошивши на њих 65 милиона БАМ) продата су до сада само два. А ситуација у

појединим јавним предузећима, попут „Жељезница РС“ или „Шума РС“ поприма размјере шпанске сапунице.

Теза 3: „немогућ је економски опоравак док се не ријеше статусна и уставна питања“. Може се рећи да је ово једна блажа варијација матрице испробане на претходним изборима, оличене у фарси са референдумом. Ради се о томе да се поново покуша пребацити фокус јавности са питања реалне свакодневице на питања националног интереса. Недавно је овај дио СНСД стратегије формално исказао потпредсједник РС из реда хрватског народа, у ауторској колумни за Независне новине, тврдећи: „Од начина на који ће се контролирати и спроводити етапно осамостаљивање РС овисит ће и сам економски и социјални опоравак ове будуће државе. Другим ријечима, нема истинског економског и социјалног оздрављења РС без њеног коначног осамостаљења.“ Апсурдна препуцавања о Федерација БиХ као „системској грешци“; политизација избора у Сребреници, итд, и нарочито актуелно сукоб са СДП-ом и Лагумцијом служе тој сврси. Нема сумње да је понашање Лагумције неприхватљиво за РС, али то је, имајући у виду горе изнесене податке, тренутно за нас секундарно питање, посматрано чак и са позиције националног интереса. Тренутно, РС није угрожена бахатим понашањем Лагумције, већ властитом неспособношћу да се организује као економски одржив ентитет.

У стварности ситуација је заправо обрнута у односу на поставку „прво Устав а тек затим економија“: ми ћемо најповољније ријешити статусна питања тиме што ћемо доказати да смо економски самоодрживи. Насупрот томе, економска девастација Републике Српске може на дугорочном плану произвести и девастацију идеје независности, сна који још увијек доминира у срцу већине Срба с ову страну Дрине. Већ сада све чешће чујемо: „шта ће нам оваква република ...“. Ситуација по питању статуса је додатно погоршана неодговорним уплитањем појединих представника власти РС у недавни изборни процес у Србији. Видимо да санирање посљедица те неопрезности не иде најбоље, и имајући то у виду нема сумње да ово свакако није моментум да се питања статуса заоштравају.

Теза 4: „крива је судбина“ – у овом случају фамозна свјетска економска криза. Тако је нпр., Премијер оцјенио да су негативне тенденције од трећег и четвртог квартала прошле године а које трају и даље, „посљедица ескалације кризе у Грчкој, а касније и у Шпанији и Италији“, и наставља како „то није карактеристично само за РС, већ и за читав регион и шире.“ Упадљива количина текстова који сусрећемо у медијима у задњих мјесец дана описују и преувеличавају размјере и значај актуелне економске кризе. Међутим, та се поставка сусреће са сљедећим питањем: како то да поједине државе не само да без проблема економски функционишу у условима кризе, већ и профитирају остварјујући раст.

Све ове стратегије биће наравно зачињене је са „Хљеба и игара“. Вјероватно ће Цеца, као декларисани социјалдемократа, поново гратис подржати своје идеолошке истомишљенике с ову страну Дрине. Борба против корупције такође ће фигурирати као медијски експлоатисана тема: најновији случај са Љубојевићем неодољиво подсјећа са сценаријем „Медицинска електроника“ са претходних избора. Бестидна улога појединих медија омогућава да се ова стратегија и даље форсира и фикција одржава: слика о „бољем“ ентитету и фатаморгана скоре независности, подхрањују неодговорност и игнорисање реалности код саме власти. Тим више ће неумитни сусрет са реалношћу, коју смо илустровали горе презентованим подацима, бити тежи и више болан. Ми се можда и можемо сложити са ставом предсједнице Савеза синдиката РС, како није вријеме за излазак радника на улицу, али је можда крајње вријеме за институционалне промјене, које би тестирале власти омиљену:

Тезу 5 - „сви су исти“ – према којој се признаје како је све горе речено тачно, али да је промјена власти апсурдна с обзиром да су сви исти.

(Политичка академија Српске демократске странке)